

Closely Observed Trains

Yönetmen: Jiri Menzel

Senaryo: Bohumil Hrabal

Oyuncular: Václav Neckár (Milos Hrma), Josef Somr (Hubicka), Vlastimil Brodský(Zednicek)

1968 / Çekoslovakya / Çekçe, Almanca / 93'

Closely Observed Trains, tren istasyonunda çalışan genç Milos Hrma'nın kendisinin ve ailesinin hikayesini anlatmasıyla başlıyor. Seyirciye konuşan Milos, ailesinin komik geçmişini anlatırken bir yandan da işe hazırlanıyor. Geçmişin hikayesi, sunulan fotografik görsellerle belgesel kıyılarında dolanırken, film rotasını görece uzun bu açılış sekansından sonra kara mizaha çeviriyor. Milos'un işi için hazırlandığı giriş sekansında biz de karakteri olaylarla tanımayıp direkt kendisinden dinleme fırsatı buluyoruz. Bu sekansta Milos, tren istasyonunda hareket memuru olmasının nedenini açıkça söyleyebilecek ölçüde dürüst bir karakter olarak sunuluyor. Bunun da onun masumiyetine yapılan vurgulardan ilki olduğunu film ilerledikçe anlıyoruz. Üniformasının ayrılmaz ve en önemli parçası olan şapkası annesi tarafından bir taç gibi giydirilse ve bu durum görevine verilen değeri gösterse de, Milos aslında babası ve büyükbabası gibi rahat olmak isteyen bir çocuk.

Kamera tren istasyonundaki yerini aldıktan sonra gözümüze çarpan türlü makine görüntüleri, raylar bize *Kamerallı Adam* (A Man with the Movie Camera, 1929)'ı çağırıyor. Dziga Vertov'un Kamerallı Adam ile yapmak istediği gerçekliğe vurgu filmin amacıyla örtüştüğünden olsa gerek, iki film arasındaki benzerlikler fark ediliyor. Kamerallı Adam'da izlediğimiz gündelik yaşamdan alınan kesitler, bu filmin içinde birer öyküye dönüşüp anlam ve ağırlık kazanıyorlar sanki.

Milos'un hoşlandığı Masa'yla bir türlü cinsel ilişkiye girmeyi becerememesinin etrafında şekillenen hikaye, Milos kadar naif yönleri olan karakterleri barındırıyor. İstasyon şefi Max, görevine ve kuşlarına fazlasıyla bağlı; ahlakçı söylemlerinin altında ne kadar başka biri olsa da karısının isteklerini yerine getirmekten kaçınmayan bir karakter. Filmin başında vurgulanan "görev insanı" maskesinin altında aslında zamanla acıma hissedeceğimiz biri olduğunu fark ediyoruz. Masa'nın dayısı, "damgalanan" kız ile annesi, mahkeme salonundaki yargıçlar, istasyondaki diğer insanlar bir şekilde sizde insani bir tını bırakıp, olaylara yaklaşımlarıyla sizi gülümsetiyor; onlara kızıp onlardan nefret etmeniz mümkün olmuyor film boyunca. Bu da filmin geneline yayılan naiflik duygusunu besliyor. Bu arada, karakterlerden bahsederken filmin bir bölümünde yer alan doktorun, yönetmen Jiri Menzel tarafından canlandırıldığını eklemek gerek.

Filimde erotik sahnelerin, çıplaklığa boğulmadan, küçük ayrıntıların içine saklanılarak seyirciye sunulması, gerisinin seyircinin hayal dünyasına bırakılması bu anlatımı daha da çekici kılıyor. Bu nedenle attan inen bir kadın ya da bir damgaya nefes vermek izleyicide bambaşka hisler uyandırabiliyor. Kapalı kapılar ardından gelen seslerin, koltuktaki bir yırtığın, bacadaki damganın hikayesini yazmak ya da süslemek bize kalıyor.

II. Dünya Savaşı sırasında tren istasyonunda çalışmış olan Çek yazar Bohumil Hrabar'ın aynı adlı romanından uyarılma olan film, oyunculuklarının doğal olmamasıyla dikkat çekebilir. Ancak bu Çek Yeni Dalgası'nın kendi kendine doğurduğu bir durum. Hatta diğer Çek Yeni Dalgası örneklerinde hissedileceği türden bir absürlük bile bulunabilir. 1968 yılında En İyi Yabancı Film dalında Akademi Ödülü'nü alan film, bir kara komediden beklenileceği gibi de ironik bir şekilde sona eriyor.

Gülnihal Kavaklıoğlu